EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 5.6.2024.
COM(2024) 231 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Gada ziņojums par Eiropas Savienības pētniecības un tehnoloģiju attīstības darbību un pamatprogrammu "Apvārsnis Eiropa" un "Apvārsnis 2020" uzraudzību 2023. gadā

1. PAMATINFORMĀCIJA

Šajā ziņojumā ir sniegts neizsmeļošs pārskats par ES galvenajām pētniecības un inovācijas darbībām 2023. gadā un par pamatprogrammu "Apvārsnis Eiropa" un "Apvārsnis 2020" un *Euratom* pētniecības un mācību programmas uzraudzību.

Tas izstrādāts saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 190. pantu un *Euratom* līguma 7. pantu saistībā ar 50. pantu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) 2021/695, ar ko izveido pētniecības un inovācijas pamatprogrammu "Apvārsnis Eiropa", un 12. pantu Padomes Regulā (Euratom) 2021/765, ar ko izveido Eiropas Atomenerģijas kopienas pētniecības un mācību programmu.

2. POLITISKAIS KONTEKSTS UN NORISES

2023. gads bija gads, kurā nācās saskarties ar vairākām globālām problēmām. Klimata pārmaiņas, bioloģiskās daudzveidības zudums, piesārņojums, digitālā pārveide, veselības apdraudējumi un sabiedrības novecošana izraisīja lielu pieprasījumu pēc risinājumiem, kuru pamatā ir pētniecība un inovācija. Nestabilais ģeopolitiskais konteksts, sevišķi Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, arī ietekmēja pētniecības un inovācijas politikas veidošanu.

2.1. Ukraina un ES iekšējā drošība

Komisija turpināja sniegt atbalstu Ukrainai, galveno uzmanību pievēršot trim pamatmērķiem:

1. atbalstīt zinātni un Ukrainas pētniekus Ukrainā un patvēruma vietās;
2. paātrināt Ukrainas centienus virzībā uz integrāciju ar ES pētniecībā un inovācijā;
3. iestāties par pētniecības un inovācijas lomu svarīgākajos politiskajos un operatīvajos satvaros Ukrainas atveseļošanas veicināšanai.

Komisijas regulas priekšlikumā par Ukrainas mehānismu ir iekļautas svarīgas atsauces uz pētniecības infrastruktūras atjaunošanu.

Decembrī tika atklāts pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" birojs Kijivā, un tas popularizēs finansējuma iespējas un atbalstīs pieteikumu iesniedzējus. Pasākumā arī tika politiskajā līmenī sākta 20 miljonu EUR vērta iniciatīva Ukrainas revolucionāro novatoru atbalstam.

Lai palielinātu ES iekšējo drošību, aizsargātu savus iedzīvotājus un kritisko infrastruktūru pret kiberdraudiem un fiziskiem draudiem un palielinātu noturību pret katastrofām, tika veikti šādi pasākumi:

- ES izstrādāja savu pirmo daudzgadu stratēģisko politiku Eiropas integrētai robežu pārvaldībai 2023.–2027. gadam, kurā pētniecība un inovācija ir pārnozaru komponents tādu pasākumu atbalstam kā pārbaudes pie robežām;
- Eiropas Parlaments un Padome vienojās par pilnvarām jaunai ES Narkotiku aģentūrai, kuras uzdevumi ietver dažādas pētniecības un inovācijas darbības;
- Komisija publicēja paziņojumu par dronu radītā potenciālā apdraudējuma novēršanu, kurā norādīts, kā ES finansētā pētniecība novērš dronu radīto apdraudējumu;

- Komisija organizēja drošības pētniecības pasākumu, kurā piedalījās vairāk nekā 1000 politikas veidotāju, pētnieku, drošības speciālistu un nozares pārstāvju, lai apspriestu, kā drošības pētniecība var padarīt ES noturīgāku;
- tika pieņemta Savienības drošas savienojamības programma 2023.–2027. gadam, lai Eiropas Savienībai sniegtu kosmiskus satelītsakaru pakalpojumus, kuru pamatā ir pētniecības un inovācijas darbības;
- Padome apstiprināja pārskatīto ES Jūras drošības stratēģiju un tās rīcības plānu, kas ietver daudzas ar pētniecību un inovāciju saistītas darbības, kuru mērķis ir novērst jaunus drošības apdraudējumus.

2.2. ES atvērtā stratēģiskā autonomija, ekonomiskā drošība un starptautiskā sadarbība

Eiropas ekonomiskās drošības stratēģijas mērķis saskaņā ar Globālo pieeju pētniecībai un inovācijai ir nodrošināt gan ES ekonomisko atvērtību, gan pētniecības drošību. Pētniecībai un inovācijai ir būtiska nozīme katrā no trim stratēģijas prioritātēm: veicināšanā, aizsargāšanā un partnerību veidošanā.

Veicināšana

Ekonomiskās drošības stratēģija veicina konkurētspēju, pamatprogrammā "Apvārsnis Eiropa" ieguldot ekonomiskajai drošībai būtiskās stratēģiskās tehnoloģijās, piemēram, progresīvos pusvadītājos un kvantiskajā datošanā.

Platforma "Stratēģiskās tehnoloģijas Eiropai" ierosināja finansiālu atbalstu kritiskām tehnoloģijām un ES noturības palielināšanai. Komisija arī ierosināja Kritisko izejvielu aktu un Neto nulles emisiju industrijas aktu, kuri abi veicina plašāku pētniecību un inovāciju jomās, kas palielinās ES noturību.

Aizsardzība

Pētniecības drošības uzlabošana ir būtiska, lai aizsargātu ES atvērto stratēģisko autonomiju, nodrošinot, ka esošie instrumenti tiek sistemātiski īstenoti, un identificējot un novēršot visas atlikušās nepilnības. 2023. gadā tika īstenoti šādi pasākumi:

- pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" projektu drošības novērtējumā tika pārbaudīti 118 priekšlikumi (68 priekšlikumi 2022. gadā), no kuriem 20 tika veikta drošības kontroles procedūra sadarbībā ar valstu drošības ekspertiem;
- pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" regulā ir paredzēta iespēja ierobežot dalību, lai aizsargātu ES stratēģiskos aktīvus, intereses, autonomiju vai drošību (22. panta 5. punkts);
- saskaņā ar rīkkopu par ārvalstu iejaukšanos pētniecībā un inovācijā Komisija organizēja savstarpējas mācīšanās pasākumus par ārvalstu iejaukšanos pētniecībā un inovācijā, kuros piedalījās pārstāvji no 14 dalībvalstīm.

Partnerību veidošana

Komisija ir pastiprinājusi sadarbību pētniecībā un inovācijā ar:

- ASV, atjaunojot divpusējo nolīgumu par sadarbību zinātnes un tehnoloģiju jomā;
- Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstīm, kur abu reģionu augstāko amatpersonu sanāksmē tika sākta jauna stratēģiska sadarbības ceļveža izstrāde;

- Āfrikas Savienību (ĀS), izmantojot ĀS un ES inovācijas programmu, lai pārveidotu ES un ĀS inovatīvo spēju veicināt ilgtspējīgu nodarbinātību un izaugsmi;
- Indiju, ES un Indijas Tirdzniecības un tehnoloģiju padomes tikšanās laikā izveidojot darba grupu tīras un zaļas enerģijas jautājumos.
- Atlantijas okeāna pētniecības un inovācijas aliansi, t. sk. Norvēģiju un Apvienoto Karalisti.

Saskaņā ar kopīgo paziņojumu "ES un Ķīna — stratēģiska perspektīva" Komisija turpināja diskusijas par ES un Ķīnas turpmāko sadarbību pētniecībā un inovācijā.

2.3. Zaļā un digitālā pārkārtošanās

Cīņa ar klimata pārmaiņām 2023. gadā joprojām bija viena no galvenajām prioritātēm, par ko liecina daudzās ES pētniecības un inovācijas darbības, kas nodrošina pierādījumu bāzi Eiropas zaļā kursa īstenošanai:

- Komisija publicēja Zaļā kursa industriālo plānu, Neto nulles emisiju industrijas aktu un Kritisko izejvielu aktu, lai palielinātu Eiropas neto nulles emisiju industrijas konkurētspēju un atbalstītu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti ar īpašām darbībām pētniecības un inovācijas jomā, piemēram, attiecībā uz zaļo ūdeņradi;
- tika pieņemti jauni ES tiesību akti, piemēram, iniciatīva *RefuelEU Aviation, FuelEU Maritime* un Alternatīvo degvielu infrastruktūras regula;
- janvārī Komisija nāca klajā ar Jauno kursu attiecībā uz apputeksnētājiem, lai atbalstītu pētniecību par apputeksnētājiem un to iznīkšanas cēloņiem un sekām;
- jūlijā Komisija nāca klajā ar priekšlikumu direktīvai par augsnes monitoringu un noturību un novembrī ar priekšlikumu par noturīgu Eiropas mežu monitoringa satvaru, lai sniegtu labākas zināšanas par Eiropas mežiem;
- ES pētniecības un inovācijas svarīgā loma sistēmiskas pielāgošanās klimata pārmaiņām veicināšanā ir atzīta Ziņojumā par to, kā tiek īstenota ES stratēģija par pielāgošanos klimata pārmaiņām, kas pievienots 2023. gada ES klimatrīcības progresa ziņojumam;
- uzlabota izsoļu struktūra un ar cenu nesaistīti piešķiršanas kritēriji, kas atbalsta inovāciju kā daļa no Eiropas vēja enerģijas rīcības plāna;
- ES rīcības plānā attiecībā uz tīkliem ir norādīts, ka pētniecība un inovācija ir būtiska, lai elektrotīklus modernizētu par viedtīkliem, lai tie kļūtu digitāli, uzraudzīti reāllaikā, vadāmi no tālienes un kiberdroši;
- paziņojumā par energotehnoloģiju stratēģiskā plāna pārskatīšanu atbalstīta tīru, efektīvu un izmaksu ziņā konkurētspējīgu energotehnoloģiju izstrāde, sadarbojoties tīras enerģijas pētniecībā;
- darbības saskaņā ar jauno Eiropas inovācijas programmu mazoglekļa tehnoloģiju, aprites ekonomikas un digitālās pārkārtošanās jomā palīdzēja sasniegt zaļās un digitālās pārkārtošanās mērķus;
- decembrī Komisija pieņēma paketi "viena viela, viens novērtējums", kurā ietverti trīs tiesību aktu priekšlikumi, lai uzlabotu zināšanu bāzi par ķimikālijām;
- ES paplašināja darbības jomu un apjomu Inovāciju fondam, kas ir svarīgs ES finansēšanas instruments pētniecības un inovācijas rezultātu ieviešanai un neto nulles emisiju un inovatīvu tehnoloģiju ieviešanai, lai dekarbonizētu Eiropu;
- priekšlikums par tiesībām uz remontu un iniciatīvas par mikroplastmasu, pamatojoties uz rezultātiem, kas gūti ES pētniecības un inovācijas projektos, kuru

mērķis ir uzlabot ražojumu apritīgumu un novērst piesārņojumu ar mikroplastmasu;
- Trešajā "AgriResearch" konferencē tika apzināta turpmākā pētniecība un inovācija lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un lauku apvidos;
- Iniciatīvas "Pārtika 2030" ietvaros decembrī notika konference un tika publicēts ziņojums, kurā izklāstīti pētniecības un inovācijas ceļi pārtikas nozares pārveidošanai;
- Komisija pieņēma zivsaimniecības un okeānu tiesību aktu paketi, ieskaitot jūras rīcības plānu ar sadaļu, kas vērsta uz pētniecības un inovācijas stiprināšanu;
- 2023. gadā tika pieņemti pārkārtošanās ceļi attiecībā uz ķimikālijām, būvniecību un tekstilizstrādājumiem, kuros noteiktas konkrētas pētniecības darbības zaļās pārkārtošanās īstenošanai;
- 2023. gada septembrī stājās spēkā Eiropas Mikroshēmu akts, kura mērķis ir palielināt Eiropas konkurētspēju un noturību, veicot spēcīgas pētniecības darbības pusvadītāju tehnoloģiju un lietojumu jomā;
- Komisija pieņēma paziņojumu par ES ilgtermiņa konkurētspēju, kurā pētniecība un inovācija ir uzsvērta kā viens no galvenajiem ilgtermiņa konkurētspējas virzītājspēkiem. Piemēram, tajā ierosināti nodokļu atvieglojumi, publiskā un privātā sektora partnerības un liela mēroga projekti, sevišķi tādās svarīgās jomās kā tīras tehnoloģijas, digitalizācija un biotehnoloģija.

2.4. Partnerība ar dalībvalstīm

Decembra sākumā no 613 ar pētniecību un inovāciju saistītajiem atskaites punktiem, kas dalībvalstīm jāsasniedz, lai saņemtu attiecīgos Atveseļošanas un noturības mehānisma maksājumus, bija sasniegti 87 (aptuveni 14 %). Dalībvalstīm bija izmaksāti 5,98 miljardi EUR, kas ir aptuveni 12,5 % no kopējā atbalsta, kas piešķirts pētniecībai un inovācijai (48 miljardi EUR).

2023. gadā divpusējās diskusijas starp Komisiju un dalībvalstīm tika konsolidētas, izmantojot pastiprinātus dialogus, kuru mērķis ir izveidot katrai valstij pielāgotas pieejas.

ES arī sniedza atbalstu dalībvalstīm, lai uzlabotu to pētniecības un inovācijas sistēmu, saskaņoti izvēršot politikas atbalsta mehānismu. Tas ietvēra konkrētus projektus Horvātijai, Grieķijai un Rumānijai un savstarpējas mācīšanās pasākumu uzsākšanu par iedzīvotāju iesaisti, ES pētniecības misijām, prognozēšanu, zināšanu valorizāciju un rūpniecības dekarbonizāciju.

Lai palielinātu karjeras pievilcību pētniecībā, Komisija jūlijā pieņēma priekšlikumu Padomes Ieteikumam par Eiropas satvaru pētniecības, inovācijas un uzņēmējdarbības talantu piesaistīšanai un noturēšanai Eiropā.

Lai uzraudzītu jaunās Eiropas Pētniecības telpas (EPT) īstenošanu, tika ieviesta uzraudzības un ziņošanas sistēma, un novembrī tika publicēts pirmais EPT uzraudzības "ES līmeņa ziņojums".

Pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" paplašināšanas daļā mazāk sekmīgās valstīs notika vairākas mērķtiecīgas informācijas dienas.

Augustā Komisija pieņēma trešo ziņojumu par to, kā tiek piemērota Eiropas pētniecības infrastruktūras konsorcija regula, kas ir kļuvusi par juridisku instrumentu infrastruktūras iniciatīvām.

2.5. Komisijas Kopīgā pētniecības centra īstenotās tiešās darbības

Kopīgais pētniecības centrs (*JRC*) atbalstīja daudzas Komisijas iniciatīvas un īstenoja daudzas darbības, piemēram:

- izveidoja ES novērošanas centru, kas aptver atmežošanu un meža degradāciju visā pasaulē un palīdzēs aizsargāt un atjaunot mežus;
- izveidoja Eiropas Algoritmiskās pārredzamības centru, kas atbalstīs centienus regulēt digitālos pakalpojumus;
- sniedza ieguldījumu 2023. gada stratēģiskās prognozēšanas ziņojumā, kura pamatā ir ziņojums "Zinātne politikai" par sociālajām un ekonomiskajām izvēlēm pārejā uz ilgtspēju;
- izveidoja Migrācijas atlantu, kas sniedz datus par migrāciju un ietver tematisku sadaļu par personām, kuras pēc Krievijas agresijas kara ir pārvietotas no Ukrainas.

3. PAMATPROGRAMMAS "APVĀRSNIS EIROPA" UN *EURATOM* PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA UN UZRAUDZĪBA

3.1. Pamatprogramma "Apvārsnis Eiropa" 2023. gadā. Svarīgākie notikumi un jaunas funkcijas

Martā Komisija grozīja "galveno" pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" darba programmu 2023.–2024. gadam, lai vēl vairāk veicinātu pētniecību un inovāciju nolūkā atbalstīt sabiedrības pilsonisko drošību un atjaunīgo enerģiju, palielinot darba programmas budžetu par aptuveni 55 miljoniem EUR līdz kopumā vairāk nekā 13,5 miljardiem EUR.

Komisija ieviesa jauno atbilstības kritēriju attiecībā uz dzimumu līdztiesības plāniem un izveidoja jaunu ES balvu dzimumu līdztiesības līderiem.

"Apvārsnis Eiropa" asociētās valstis

2023. gadā asociēto valstu skaits sasniedza 17 valstis. 2024. gada janvārī Apvienotā Karaliste kļuva par 18. asociēto valsti.

Jaunzēlande tika asociēta ar atpakaļejošu spēku no 2023. gada 1. janvāra, un tā bija pirmā asociētā valsts ārpus ES tuvā ģeogrāfiskā reģiona.

Līderi ES un Kanādas samitā paziņoja par būtisku sarunu pabeigšanu. Paredzams, ka nolīgums, ar ko Kanāda kļūst par pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" asociēto valsti, tiks parakstīts 2024. gada vidū.

Novembrī Komisija apstiprināja ES un Šveices vienoto izpratni, kas ļāva sākt izpētes sarunas par Šveices asociāciju.

ES un Korejas samitā maijā tika paziņots par oficiālu asociācijas sarunu sākšanu ar Korejas Republiku.

Tehniskā līmenī diskusijas turpinājās ar Japānu un Singapūru par iespējām kļūt par pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" asociētajām valstīm.

3.2. Pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" uzraudzības dati

Uzaicinājumi un temati

Avots: CPS dati, izgūti 09.01.2024.

284 uzaicinājumi iesniegt priekšlikumus, kas izsludināti līdz 2023. gada beigām pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" galvenajās darba programmās 2021.–2022. gadam un 2023.–2024. gadam, aptvēra kopumā 1581 pētniecības tematu ar 25,6 miljardu EUR budžetu. 2023. gada beigās pilnībā izvērtēti bija 77 % uzaicinājumu.

Ierosināto tematu mērķis bija piesaistīt pētniecības un inovācijas projektus, kas palīdzēs īstenot Komisijas prioritātes 2019.–2024. gadam. Aptuveni 28 % tematu veicināja starptautisko sadarbību, vai tiem bija nepieciešama starptautiskā sadarbība.

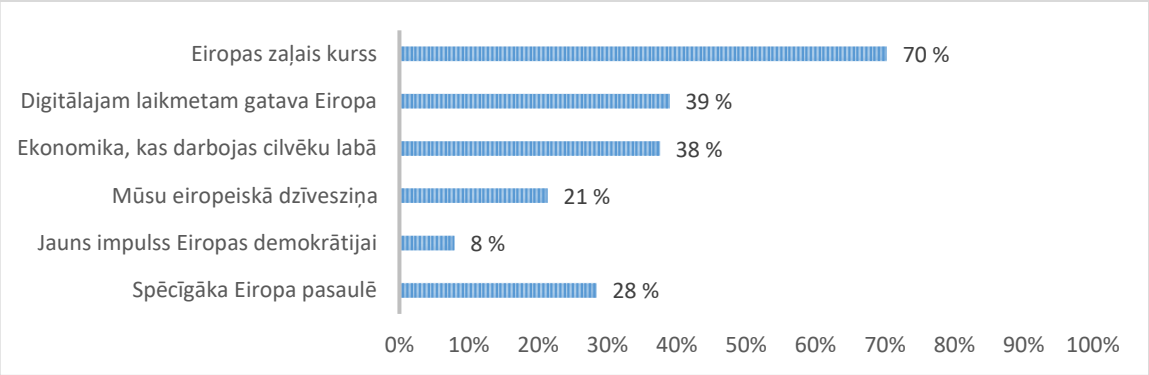

1. diagramma. To tematu procentuālā daļa, kas attiecas uz Komisijas politikas prioritātēm

Eiropas Pētniecības padomes darba programmā tika izsludināti 4 uzaicinājumi piešķirt progresīvās pētniecības dotācijas, kuru kopējais budžets ir 2,12 miljardi EUR. Uzaicinājumi tika izsludināti un pilnībā izvērtēti.

Visbeidzot, Eiropas Inovācijas padome nodrošināja ap 1,6 miljardu EUR finansējuma iespējas revolucionāriem novatoriem, izmantojot trīs galvenās finansēšanas shēmas: *EIC Pathfinder* (343 miljoni EUR), *EIC Transition* (128 miljoni EUR) un *EIC Accelerator* (1,13 miljardi EUR).

Projektu priekšlikumi un sekmīguma rādītāji

Avots: programmas "Apvārsnis" priekšlikumu infopanelis, 02.01.2024. dati.

Programma turpināja radīt lielu interesi, un laikposmā no 2021. līdz 2023. gadam tika iesniegti aptuveni **64 000 atbalsttiesīgu priekšlikumu**[1]. Priekšlikumu vispārējā kvalitāte saglabājās stabila, jo puse atbilstīgo priekšlikumu (33 637, 52,6 %) sasniedza nepieciešamo novērtējuma punktu skaitu, un ārējie eksperti tos novērtēja kā kvalitatīvus.

Sekmīgo priekšlikumu īpatsvars palielinājās līdz 17,3 % (no 15,9 % 2022. gada beigās un 11,9 % pamatprogrammā "Apvārsnis 2020"). Finansējumam tika atlasīti 11 000 priekšlikumi, kuru kopējais pieprasītais finansējums bija 32,6 miljardi EUR.

Tomēr divām trešdaļām (67,2 %) no visiem augstas kvalitātes priekšlikumiem joprojām trūkst finansējuma. Lai finansētu visus kvalitatīvos priekšlikumus, kas iesniegti 2021.–2023. gadā, papildus būtu nepieciešami aptuveni 54,4 miljardi EUR.

Parakstītās dotācijas

Avots: "Apvārsnis" projektu infopanelis, 02.01.2024. dati.

Pēc priekšlikumu izvērtēšanas tika piešķirti **30,8 miljardi EUR 10 674 dotāciju** veidā. Dažas dotācijas 2023. gada beigās vēl tika gatavotas. Vidējais dotāciju apjoms ir 2,9 miljoni EUR, kas ir vairāk nekā pamatprogrammā "Apvārsnis 2020" (1,8 miljoni EUR). Vidējais ES finansējums, kas piešķirts viena saņēmēja dotācijām (44 % dotāciju),

[1] Tikai saskaņā ar uzaicinājumiem, kas ir slēgti un pilnībā izvērtēti.

ir aptuveni 1,2 miljoni EUR, savukārt sadarbības dotācijām (56 % dotāciju) tas ir aptuveni 4,2 miljoni EUR. Vidēji sadarbības dotācijās ir iesaistīti 11 dalībnieki.

Programmas daļa	Atbalstt iesīgie priekšli kumi	Atlasītie priekšlik umi	Priekšliku mu sekmīgum a rādītājs (% no atbalstties īgajiem)	Atlasītajos priekšlikum os pieprasītais ES ieguldījums (miljonos EUR)	Parakstīt ās dotācijas	ES ieguldīju ms parakstīt ajās dotācijās (miljono s EUR)	Vidējai s projekt a apjoms (dalībni eki)	Vidējai s dotācij as apjoms (miljon os EUR)
I pīlārs — "Zinātnes izcilība"								
Eiropas Pētniecības padome	22 856	3235	14,2 %	5621	2903	4990	1,2	1,7
Marijas Kirī vārdā nosauktās darbības	17 914	2947	16,5 %	1684	3090	1719	4	0,6
Pētniecības infrastruktūras	233	130	55,8 %	870	132	873	22,5	6,6
II pīlārs — "Globāli izaicinājumi un Eiropas rūpniecības konkurētspēja"								
1. kopa "Veselība"	2012	438	21,8 %	3469	439	3408	15,5	7,8
2. kopa "Kultūra, jaunrade un iekļaujoša sabiedrība"	1591	246	15,5 %	815	225	667	11,8	3,0
3. kopa "Civilā drošība sabiedrībai"	650	94	14,5 %	424	100	428	16,7	4,3
4. kopa "Digitālā joma, rūpniecība un kosmoss"	4419	906	20,5 %	5568	891	5223	14,2	5,9
5. kopa "Klimats, enerģētika un mobilitāte"	3834	852	22,2 %	6704	837	6228	16,7	7,4
6. kopa "Pārtika, bioekonomika, dabas resursi, lauksaimniecība un vide"	2221	582	26,2 %	3637	540	3002	18	5,6
III pīlārs — "Inovatīva Eiropa"								
Eiropas Inovācijas padome*	5631	843	15,0 %	1356	830	2165	3,2	2,6
Eiropas inovācijas ekosistēmas	1148	247	21,5 %	232	250	224	3	0,9
Eiropas Inovācijas un tehnoloģiju institūts**	21	18	85,7 %	1173	17	913	9,7	Neattiec as
Dalības paplašināšana un Eiropas Pētniecības telpas stiprināšana								
Dalības paplašināšana un izcilības izplatīšana	1135	404	35,6 %	807	344	796	4,1	2,3
Eiropas pētniecības un inovācijas sistēmas reformēšana un pilnveidošana	233	84	36,1 %	251	76	166	12,2	2,2
"Apvārsnis Eiropa" kopā	**63 898**	**11 026**	**17,3 %**	**32 610**	**10 674**	**30 802**	**6,8**	**2,9**

1. tabula. Priekšlikumi un parakstītās dotācijas pa pīlāriem un programmas daļām (avots: pētniecības un inovācijas priekšlikumu un pētniecības un inovācijas projektu infopaneļi, 02.01.2024. dati).
** EIC Accelerator skaitļi ir nepilnīgi (priekšlikumu skaits) vai to trūkst (saglabātais ES ieguldījums, 2021.–2022. gada uzaicinājumi).*
*** Skaitļi attiecas tikai uz "finansējuma" dotācijām EIT ZIK.*

ES politikas prioritāšu risināšana

Avots: programmas "Apvārsnis Eiropa" pārskats

Pētniecībai un inovācijai ir būtiska nozīme zaļās pārkārtošanās paātrināšanā. Līdz šim provizoriskie uzraudzības rādītāji apvienojumā ar 2023. gada aplēstajiem skaitļiem liecina, ka pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" ieguldījums klimata jomā 2023. gada beigās sasniedza gandrīz 35 %. Sākotnējās retrospektīvās aplēses rāda, ka izdevumi bioloģiskajai daudzveidībai ir palielinājušies no 7,9 % 2021. gadā līdz 8,7 % 2023. gadā.

Tiek lēsts, ka pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" investīcijas digitālajā pārveidē 2021.–2023. gadam sasniegs līdz 14 053,2 miljoniem EUR jeb 40 % no pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" budžeta šiem gadiem.

2023. gadā 50 miljoni EUR tika piešķirti projektiem, kuru galvenais mērķis ir uzlabot dzimumu līdztiesību, un aptuveni 1,7 miljardi EUR — projektiem, kas kaut kādā veidā veicina dzimumu līdztiesību.

Pieteikumu iesniedzēji un saņēmēji

Avots: "Apvāršņa" projektu infopanelis, 02.01.2024. dati.

Pirmajos trijos programmas gados parakstītajos projektos ir iesaistīti apmēram 21 894 dažādi dalībnieki no **163 valstīm**, t. sk. 34,1 % no mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU).

Aptuveni 82,3 % no iesniegtajiem atbilstīgajiem pieteikumiem ir no dalībvalstīm, un gandrīz 25 % no šiem pieteikumiem ir no "paplašināšanas valstīm".

Subjekti, kas atrodas asociētajās valstīs, iesniedza 6,1 % pieteikumu, savukārt subjekti, kas atrodas trešās valstīs, iesniedza 11,7 % no visiem pieteikumiem, un puse no tiem bija no Apvienotajā Karalistē bāzētām organizācijām.

Valstu grupa	Pieteikumi atbalsttiesīgajos priekšlikumos	% no kopējā pieteikumu skaita	Sekmīgo pieteikumu īpatsvars	Dalība parakstītajās dotācijās	% no visas dalības	ES ieguldījums parakstītajās dotācijās (miljonos EUR)	% no kopējā ES ieguldījuma parakstītajās dotācijās
Dalībvalstis	268 153	82,3 %	22,1 %	61 008	84,3 %	28 334	92 %
Valstis, uz kurām neattiecas paplašināšanas pasākumi	*205 413*	*63,0 %*	*22,8 %*	*48 378*	*66,9 %*	*24 141*	*78,4 %*
Paplašināšanas valstis	*62 740*	*19,3 %*	*19,8 %*	*12 630*	*17,5 %*	*4193*	*13,6 %*
Asociētās valstis	19 761	6,1 %	19,6 %	3929	5,4 %	2024	6,6 %
Trešās valstis	37 999	11,7 %	21,6 %	7392	10,2 %	444	1,4 %
KOPĀ	**325 913**	**100 %**	**21,9 %**	**72 329**	**100 %**	**30 802**	**100 %**

2. tabula. Pieteikumu iesniedzēju izcelsme

Visvairāk dalībnieku ir no augstākās izglītības iestādēm (33,5 %), privātā sektora uzņēmumiem (30,5 %) un pētniecības organizācijām (22,5 %).

Jauno programmas dalībnieku skaits **palielinājās** no 36 % 2022. gadā līdz 47 %.

Kopumā struktūrām, kas atrodas dalībvalstīs, tika piešķirti 28,3 miljardi EUR (92 % no līdzekļiem). Subjektiem paplašināšanas valstīs tika piešķirti 13,6 % līdzekļu. Subjektiem, kuri atrodas asociētajās valstīs, tika piešķirti vairāk nekā 2 miljardi EUR (6,6 %), un neasociētās trešās valstīs — 444 miljoni EUR (1,4 %).

MVU saņēma 20,6 % no pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" piešķirtā budžeta (6,6 miljardi EUR), no kuriem 5,34 miljardi EUR dotācijās (17 % no programmai "Apvārsnis Eiropa" piešķirtā dotāciju budžeta) un 1,26 miljardi EUR tiešajās investīcijās, izmantojot EIP fondu.

Pirmie rezultāti

Datu avots: Galvenā ietekmes ceļa infopanelis, 02.01.2024. dati.

Vairāk nekā 59 000 pētnieku ir saņēmuši atbalstu prasmju pilnveides pasākumiem pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" ietvaros; 45 % no viņiem ir sievietes. Trīs gadus pēc programmas sākuma finansētie projekti (489 projekti jeb 4,5 % no visiem notiekošajiem projektiem) sāka dot rezultātus. Līdz šim projektos ir sagatavotas 2843 zinātniski recenzētas publikācijas un 1804 inovējumi. Šīs analīzes laikā bija slēgti tikai 174 projekti (1,6 %).

Uzmanības centrā — Eiropas partnerības

Datu avots: "Apvāršņa" projektu infopanelis, 02.01.2024. dati.

Līdz 2023. gada beigām bija izveidotas 44 no 49 partnerībām, kas norādītas pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" pirmajā stratēģiskajā plānā 2021.–2024. gadam.

10 aktīvo kopuzņēmumu (institucionalizētās partnerības, pamatojoties uz LESD 187. pantu) ietvaros tika parakstītas 345 dotācijas par kopējo summu **2,9 miljardi EUR** (9,5 % no pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" līdzekļiem, kas piešķirti 2021.–2023. gadā). Partnerībās ir iesaistītas aptuveni 3000 dažādu organizāciju, no kurām divas trešdaļas ir privāti uzņēmumi un 40 % — MVU. Saņēmēji ieguldīja papildu 2,75 miljardus EUR, kas veido 50 % no projekta ieguldījumiem. Novembrī Eiropas un attīstības valstu klīnisko pētījumu partnerība "Global Health", kuras mērķis ir pētīt ar nabadzību saistītas un novārtā atstātas infekcijas slimības, sasniedza autonomiju.

Attiecībā uz **līdzfinansētajām partnerībām** dotāciju nolīgumi tika parakstīti ar astoņiem saņēmēju konsorcijiem saskaņā ar II pīlāra un ar vienu konsorciju III pīlāra ietvaros par kopējo summu 680 miljoni EUR. Tika gatavotas vēl astoņas partnerības. Partneri ieguldīja 50–70 % līdzekļu (papildu 1,65 miljardi EUR) pētniecībai un inovācijai.

Ar **3,1 miljardu EUR** no pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" (aptuveni 10 %) atbalstīja **kopīgi plānotas partnerības**, un projekta partneri ieguldīja papildu **0,5 miljardus EUR**. 2021.–2023. gadā tika finansēti 460 projekti, kuros piedalījās 3879 dažādas organizācijas, no kurām trešdaļa bija MVU.

Uzmanības centrā — Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūts (EIT)

2023. gadā sasniegtie rezultāti cita starpā bija šādi:

- 1576 cilvēki absolvēja maģistrantūras un doktorantūras programmas ar EIT kvalitātes zīmi;
- EIT programmu studenti izveidoja 72 jaunuzņēmumus, un 97 jaunuzņēmumi tika radīti EIT inovāciju projektu rezultātā;
- 945 jaunuzņēmumi saņēma atbalstu no EIT zināšanu un inovāciju kopienām (ZIK);
- EIT ZIK laida tirgū 301 inovatīvu produktu vai pakalpojumu.

Uzmanības centrā — ES misijas

Avots: programmas "Apvārsnis" priekšlikumu un projektu infopaneļi, 02.01.2024. dati.

ES misiju novērtējums tika pabeigts, un par to tika ziņots pirmajā paziņojumā, kurā analizēts atlases process, pārvaldība, budžets, ievirze un līdzšinējais progress.

Līdz 2023. gada beigām bija izsludināti, noslēgti un pilnībā izvērtēti 36 pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" misiju uzaicinājumi. Uzaicinājumi iesniegt priekšlikumus piesaistīja 856 atbilstīgus priekšlikumus, no kuriem 215 tika atlasīti finansējumam par kopējo summu 1,7 miljardi EUR.

Tika parakstītas 173 pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" dotācijas, kurās piedalījās 2386 dalībnieki, par kopējo summu 1,43 miljardi EUR, kas sadalīti[2] šādās piecās misijās:

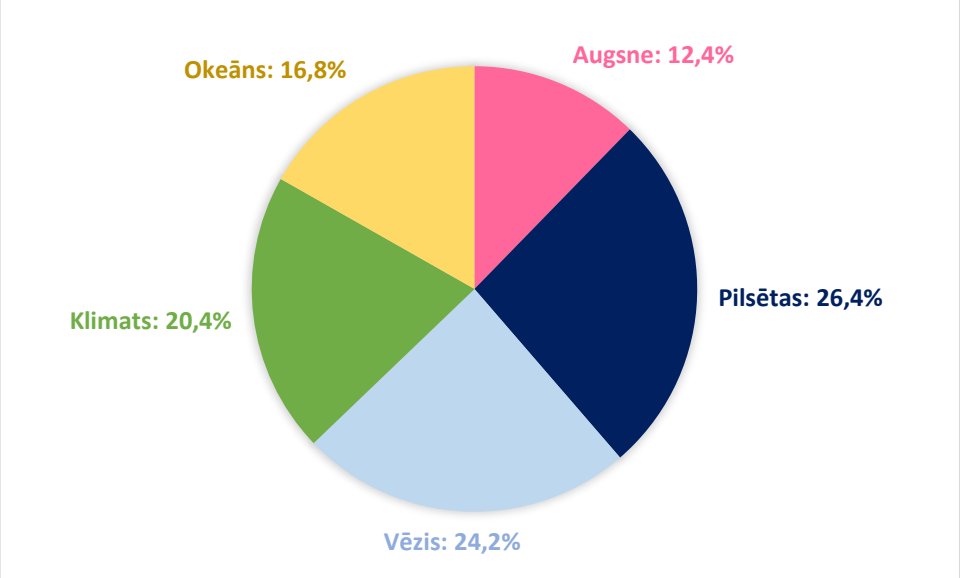

2. diagramma. Misiju dotācijas %

Lai gan ir pāragri pilnībā novērtēt piecu mērķa misiju ietekmi, par dažiem atsevišķiem sasniegumiem jau var ziņot:

- Misija "Pielāgošanās klimata pārmaiņām" izveidoja īstenošanas platformu, kas sniedz pakalpojumus 311 reģioniem un vietējām pašvaldībām. Pirmais 21 projekts

[2] Izdevumi par horizontālajiem projektiem vai kopprojektiem starp misijām ir vienādi sadalīti starp misijām, kurās projekti dod ieguldījumu.

sāka un risināja tādus jautājumus kā klimatnoturības risinājumu testēšana un demonstrēšana.

- Līdz decembra sākumam vairāk nekā 2000 cilvēku un 370 organizācijas bija apņēmušās atbalstīt misiju "Augsnes kurss Eiropai". Finansējumam tika atlasīti vēl 20 priekšlikumi, to vidū pirmās "dzīvās laboratorijas".
- Misija "Mūsu okeāna un ūdeņu atjaunošana" izveidoja misijas pakalpojumu portālu. Gandrīz 600 darbības ir parakstījušas Misijas hartu.
- Misija "Klimatneitrālas un viedas pilsētas" sasniedza būtisku pagrieziena punktu, kad pirmajām 10 iesaistītajām pilsētām tika piešķirta misijas zīme.

3.3. Padziļināta analīze: Pamatprogrammas "Apvārsnis" uzraudzības ātrie apskati un citi pētījumi

Komisija ir publicējusi ziņojumu un faktu lapu par jaunpienācēju dalību ES pētniecības un inovācijas pamatprogrammās un faktu lapu par pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" galvenajiem īstenošanas datiem par 2021.–2022. gadu. Tā ir arī publicējusi ziņojumus par to, kā pētniecības un inovācijas programmas ir devušas ieguldījumu Starpvaldību zinātnes un politikas platformā bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu jomā un Klimata pārmaiņu starpvaldību padomē.

3.4. Izplatīšana un izmantošana

Lai nodrošinātu izmantojamus rezultātus, programma turpināja izmantot izveidotos izplatīšanas rīkus — "Apvāršņa" rezultātu platformu, "Apvāršņa" rezultātu pastiprinātāju, *CORDIS*, "Apvāršņa" infopaneli un "ES inovāciju radaru".

Tā arī veica turpmākas izplatīšanas darbības:

- Komisija piešķīra 2023. gada Drošības inovācijas balvu, godinot izcilus pētniecības un inovācijas piemērus, kas labvēlīgi ietekmē ES iedzīvotāju drošību.
- 20 pasākumi par dažādiem tematiem no bioterorisma līdz noturībai pret katastrofām Kopienas Eiropas pētniecībai un inovācijai drošības jomā ietvaros pulcēja politikas veidotājus, pētniekus, nozares pārstāvjus un pilsonisko sabiedrību informācijas apmaiņai, arī drošības pētījumu rezultātu izplatīšanai.
- Transporta pētniecības un inovācijas uzraudzības un informācijas sistēmā tika analizēti Eiropas pētniecības un inovācijas projektu rezultāti mobilitātes un transporta jomā.
- Atzīmējot Eiropas Prasmju gadu, Komisija publicēja *Cordis* rezultātu kopumu, kurā atspoguļots darbs, ko paveikuši pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" finansēti 13 pētniecības projekti, kas veltīti apmācībai, pārkvalifikācijai un prasmju pilnveidei.
- Martā iniciatīva *"Zinātne ir brīnišķīga!"* ļāva 4000 skolēniem no visas Eiropas sadarboties ar vadošajiem zinātniekiem.
- Septembrī 26 valstīs notika Eiropas Zinātnieku nakts, kas piesaistīja vairāk nekā 1,5 miljonus apmeklētāju un atspoguļoja zinātnes ietekmi uz cilvēku ikdienas dzīvi.
- Maijā notika augsta līmeņa pasākums, kas noslēdzās ar projektu *"Iedzīvotāju balsis ES klimatiskās pārkārtošanās īstenošanai"*, kura rezultātā tika izstrādāti valstu un Eiropas ceļveži, kur apzinātas konkrētas darbības, kas jāveic ar iedzīvotāju aktīvu līdzdalību.

3.5. *Euratom* programmas 2021.–2025. gadam īstenošana un uzraudzība

a) Kopīgā pētniecības centra īstenotās ar kodolenerģiju saistītās tiešās darbības

JRC ir atbalstījis Eiropas Komisijas reakciju uz Krievijas agresijas karu pret Ukrainu, veicot radioaktivitātes vides monitoringu, kā arī pasākumus, kas saistīti ar kodoldrošību un gatavību ārkārtas situācijām.

JRC sadarbojās ar ESAO Kodolenerģijas aģentūru un sniedza ieguldījumu ziņojumos un gadījumu izpētē par maziem kodolreaktoriem un to iespējamo turpmāko lomu dekarbonizācijā.

Alfa terapijas jomā vēža ārstēšanai *JRC* kopā ar Pretorijas Universitāti organizēja Starptautisko mērķterapijas simpoziju TAT12.

Prognozēšanas pasākumu ietvaros *JRC* veica "Apvāršņa skenēšanu kodoldrošuma un drošības jomā", kas publicēta gada ziņojumā.

JRC publicēja 111 zinātniski recenzētus rakstus tādās kodoljomās kā nostrādātās kodoldegvielas drošums, kodolmateriālu un radioaktīvo atkritumu apsaimniekošana, lietojumi medicīnā un vides radiācijas mērījumi. Tā arī nodrošināja 13 mācību kursus dalībvalstīm saskaņā ar Eiropas Kodoldrošības mācību centra programmu.

b) *Euratom* pētniecības un mācību programmas netiešās darbības (dotācijas)

Martā Komisija pieņēma *Euratom* darba programmu 2023.–2025. gadam, saskaņā ar kuru 132 miljoni EUR pieejami pētniecībai ES enerģijas piegādes drošības jomā, vienlaikus nodrošinot visaugstākos drošuma standartus. Atklāšanas pasākumā Komisija parakstīja deklarāciju par ES MMR 2030: Pētniecība un inovācija, izglītība un apmācība, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta pētniecības un inovācijas, izglītības un apmācības svarīgajai lomai mazo modulāro reaktoru izstrādē.

Augustā *Euratom* finansētais projekts *EURAMED ROCC-n-Roll* nāca klajā ar stratēģisku pētījumu ceļvedi jonizējošā starojuma lietojumiem medicīnā labākai un individualizētai veselības aprūpei; tas ir viens no Eiropas Vēža uzveikšanas plāna un Vēža apkarošanas misijas stūrakmeņiem.

Euratom līdzfinansētā partnerība *EUROfusion* sasniedza pētniecības mērķus, kas izvirzīti trešajā deitērija-tritija eksperimentālajā *Joint European Torus device* kampaņā. Eksperimentos tika pētīti kodolsintēzes procesi un kontroles paņēmieni, gatavojoties nākotnē gaidāmajām kodolsintēzes elektrostacijām.

Septembrī Komisija izsludināja uzaicinājumu uz *SOFT* inovācijas balvu 2024. gadā, ar kuru novērtē un demonstrē inovāciju kodolsintēzes pētniecībā un apbalvo izcilu pētniecību.

4. 2024. GADA PERSPEKTĪVAS

2024. gadā Komisija pieņems nākamo pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" stratēģisko plānu 2025.–2027. gadam, nosakot pētniecības un inovācijas prioritātes pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" otrajai pusei. Pamatojoties uz to, tiks izstrādāta pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" darba programma 2025. gadam.

2024. gadā Komisija turpinās veicināt ES misijas un partnerības un pamatprogrammas "Apvārsnis Eiropa" pētniecības un inovācijas pasākumus. Piemēram, tā atzīmēs ES pētniecības un inovācijas pamatprogrammu 40. gadadienu un to lomu pozitīvākas nākotnes veidošanā Eiropas Pētniecības un inovācijas dienu laikā.